

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

Loreta Martynėnaitė

KRAŠTOVAIZDŽIO KONSTRAVIMAS:
GĖLIŲ DARŽELIAI LIETUVOJE
XX A. – XXI A. PRADŽIOJE

LIH
LEIDYKLA

Vilnius, 2014

48549

UDK 812(474.5)(091)
Ma513

Leidybą finansavo
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
Nacionalinė lituanistikos plėtros
2009–2015 metų programa
(Sutartis Nr. LIT-8–30)

Recenzentai:
Doc. dr. Gintaras Stauskis
Dr. Žilvytis Bernardas Šaknys

ISBN 978-9955-847-83-0

© Lietuvos istorijos institutas, 2014
© Loreta Martynėnaitė, 2014

Turinys

PRATARMĖ	9	
ĮVADAS	12	
I. KRAŠTOVAIZDŽIO TYRIMŲ IR ŠALTINIŲ APŽVALGA:		
GĖLIŲ DARŽELIO ERDVĖ ISTORINIAME KONTEKSTE		17
Nuo lietuviškų renesanso, baroko ir angliškųjų sodų, parkų pavyzdžių iki gėlių darželių		18
Pirmosios žinios apie gėlių darželius kaimo aplinkoje		23
Spaudos įtaka kraštovaizdžio konstravimui XIX a. – XX a. pirmoje pusėje		30
Tyrimai ir požiūriai sovietmečiu		33
Šiuolaikinės gėlių darželių tyrimų aktualijos		36
II. KRAŠTOVAIZDŽIO TYRIMŲ KRYPTYS IR METODOLOGIJA ..		41
Kraštovaizdžio antropologinės metodologinės interpretacijos ir požiūriai		42
Lietuvos kraštovaizdžio tyrimų kryptys ir aktualijos		48
Etnografinių tyrimų metodologija		53
Etnografiniai lauko tyrimai: strategija, metodai ir šaltiniai		56
III. KRAŠTOVAIZDŽIO KONSTRAVIMAS LIETUVOJE:		
ANTROPOLOGINIAI, ETNOLOGINIAI ASPEKTAI		65
Socialinis gyvenamosios erdvės konstravimas ir panaudojimas: gėlių darželių kūrimas		65

Sodyba ir erdvių padalijimas XX a. pirmoje pusėje	67
Gyvenamosios erdvės savitumai XX a. antroje pusėje	74
Naujas požiūris į gyvenamąją erdvę	81
Gėlių darželio reikšmė ir tradicijos	88
Gėlių darželio estetiniai ypatumai ir paskirtys	94
Gėlių darželio vietos parinkimas, planavimo estetika ir ypatumai	107
XX a. pirma pusė: tradiciniai raiškos būdai	109
Sprendimai XX a. antroje pusėje	123
Kūrybiniai XX a. pabaigos – XXI a. pradžios bruožai	143
Gėlių darželio erdvės puošybos elementai ir jų transformacijos ...	179
Profesionalių stilių įtaka ir interpretacijos	204
 IV. GAMTOS SUKULTŪRINIMAS	209
Gėlių darželio augalų atrankos principų bei klasifikacijos tendencijos	210
XX a. pirma pusė: patirtis ir tradicija	210
Požiūrių ir praktikos kaita XX a. antroje pusėje	228
Naujos interpretacijos XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje	240
Žmogaus ir augalo ryšys: etnografinės sampratos	275
 V. GĖLIŲ DARŽELIO SOCIALINĖ SIMBOLIKA	279
Gėlių darželis ir moters saviraiška	279
Moters (mergaitės) saviraiškos ypatumai XX a. pirmoje pusėje..	281
XX a. antra pusė – XXI a. pradžia: nuo moters estetinio pasigėrėjimo erdvės link daugumos interesų lauko	292
Lietuvių tapatybės įprasminimas gėlių darželio erdvėje	302
Tautinės savasties kūrimas XX a. pirmoje pusėje	304
Savitumo bruožai XX a. antroje pusėje – XXI a. pradžioje	315

IŠVADOS	323
LITERATŪRA	329
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS	345
SUMMARY	351
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	363

Martynėnaitė, Loreta

Ma513 Kraštovaizdžio konstravimas: gėlių darželiai Lietuvoje XX a.-XXI a. pradžioje / Loreta Martynėnaitė ; Lietuvos istorijos institutas. – Vilnius : Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2014. – 368 p. : iliustr.
Santr. angl. – Bibliogr.: p. 329-344. – Vietovardžių r-klė: p. 363-366
ISBN 978-9955-847-83-0

Monografijoje pristatomas išsamus Lietuvos kraštovaizdžio konstravimo savitumo probleminis tyrimas, kuris yra vienas pirmųjų bandymų kraštovaizdžio konstravimo procesus ir reikšmes analizuoti platesniais ir gilesniais socialiniais kultūriniais aspektais. Remiamasi metodologine nuostata, kad kultūros ir gamtos sąsaja yra neatsiejama. Pasitelkiamos pasauliniame antropologijos mokslo kontekste vyraujančios ir Lietuvos istoriografijai aktualios teorinės kraštovaizdžio sampratos interpretacijos, apibrėžiančios kraštovaizdį kaip neabejotinai svarbią charakteristiką, pilną kultūrinių reikšmių, vienijančių ir apibūdinančių tam tikros bendruomenės istorinį regioną. Iškeliami kraštovaizdžio kaip tam tikros kultūrinės komunikacijos formos idėja, kuriai atstovauja gėlių darželis.

UDK 712(474.5)(091)+635.9(474.5)(091)+39(474.5)

Viršelyje panaudotas dailininko Audriaus Gražio tapybos darbas
„Pamirštas peizažas I“. 2001.

KRAŠTOVAIZDŽIO KONSTRAVIMAS: GĖLIŲ DARŽELIAI LIETUVOJE XX A. – XXI A. PRADŽIOJE

Loreta Martynėnaitė

Redaktorė *Monika Francuzovičienė*

Maketuotoja *Irutė Stukienė*

Dailininkas *Algimantas Dapšys*

Vertėja į anglų kalbą *Albina Danutė Strunga*

2014 11 17. 17,91 leidyb. apsk. l. Tiražas 400 egz.

Išleido Lietuvos istorijos instituto leidykla,

Kražių 5, 01008 Vilnius

Spausdino Standartų spaustuvė

S. Dariaus ir S. Girėno g. 39,

02189 Vilnius